

Herézy a bludy, I. časť: Pelagianizmus

Jozef Duháček

1. septembra 2023 ✚ Cirkev História ✚ Herézy a bludy

Tradiční katolíci boli za posledného pontifikátu viackrát označení za pelagiánov. Aby sme si mohli urobiť obraz, či toto označenie je založené na pravde a či tradiční katolíci naozaj zastávajú Pelagiove názory, je dobre si najskôr trochu osviežiť pár informácií z Pelagiovho života a náuky. Keďže katolícke cirkevné školstvo a náboženská výchova je dnes na vynikajúcej úrovni, je táto práca pravdepodobne nosením dreva do lesa, tak prosím čitateľov o trochu zhovievavosti, lebo predkladám, čo všetci istotne počuli na náboženstve alebo pri príprave na birmovku a poznajú to dobre a v podrobnostiach. Možno sa však nájdú aj takí, ktorí just práve vtedy na náboženstve chýbali.



Peter Paul Rubens, alegória *Víťazstvo Pravdy nad Herézou*

zdroj: wikimedia commons

Začiatky

O živote a kariére Pelagia samotného vieme veľmi málo, takpovediac skoro nič. Až po jeho roztržke s Rímom, v roku 411 n. l., sa objavuje viac informácií, ale po roku 418 je opäť ticho. Sv. Augustín (*De peccat. originale* – O dedičnom hriechu) dosvedčuje, že žil v Ríme „veľmi dlho“, predpokladá sa, že prinajmenšom od vlády pápeža Anastázia (398 – 401). Ale čo robil predtým, nevieme. Navieme ani odkiaľ pochádzal.

Najdôveryhodnejší svedkovia – Augustín, Orosius, Prosper a Marius Mercator – hovoria, že z Británie, ako je zrejmé z jeho prezývky Brito alebo Britannicus, Hieronym hovorí, že bol Škót. Iní argumentujú, že Škóti tej doby boli vlastne Íri a existujú dobré argumenty pre názor, že skutočný domov Pelagia treba hľadať v Írsku a že cestoval cez juhozápad Británie do Ríma. Pelagius bol veľmi vzdelaný, hovoril plynule a písal latinsky, aj grécky a dobre sa orientoval v teológii. Hoci bol mních a venoval sa praktickej askéze, nikdy nebol kňazom. Orosius aj pápež Zosimus ho nazývajú jednoducho „laik“. V samotnom Ríme mal povest' prísneho a zbožného muža, svätý Augustín ho dokonca nazýval „svätým mužom“, *vir sanctus*. So sv. Paulínom z Noly (405) a ďalšími významnými biskupmi udržiaval bohatý písomný styk, ktorý využíval neskôr na svoju osobnú obranu.

Za svojho pobytu v Ríme napísal niekoľko kníh: dnes stratené, ale Gennadiom veľmi vyzdvihované čítanie pre študentov *De fide Trinitatis libri III*, zbierku biblických úryvkov *Eclogarum ex divinis Scripturis liber unus*, komentár k sv. Pavlovi *Commentarii in epistolas S. Pauli*. Už v tejto knihe, ako sa neskôr ukázalo, sa nachádzajú základné myšlienky, ktoré Cirkev neskôr odsúdila ako „pelagiánsku herézu“.

Pelagius v ňom poprel stav blaženosti v Raji a dedičný hriech, trval na prirodzenej žiadostivosti a smrti tela, a skutočnú existenciu a univerzálnosť hriechu pripisoval zlému príkladu, ktorý mal dať Adam svojim prvým hriechom. Keďže všetky tieto tézy pramenia predovšetkým v starej, pohanskej filozofii, najmä v stoicizme, a nie v kresťanstve, považoval morálnu silu slobodnej vôle človeka (*liberum arbitrium*), ak je zocelovaná askézou, za dostatočnú, aby dosiahla najvznešenejší ideál cnosti. Hodnota Kristovho vykúpenia sa podľa neho obmedzovala najmä na poučenie (*doctrina*) a príklad (*exemplum*), ktoré Spasiteľ vložil do rovnice ako protiváhu proti zlému Adamovmu príkladu, aby si prirodzenosť zachovala schopnosť zvíťaziť nad hriechom a získať večný život aj bez pomoci milosti.

Ospravedlnením sme skutočne očistení od našich osobných hriechov prostredníctvom samotnej viery (*per solam fidem justificat Deus impium convertendum*), ale toto odpustenie (*gratia remissionis*) neznamená žiadnu vnútornú obnovu milosti posväcujúcej v duši. Či bol Pelagius naozaj bojovník za lutheránsku koncepciu „sola fide“ si vyžaduje dôkladnejšie skúmanie. Nič nové by však touto náukou nepriniesol, lebo „ospravedlnenie iba z viery“ hlásali v už v apoštolskej Cirkvi tzv. antinomisti. Pelagius však výslovne trvá na tom, že: „*Ceterum sine operibus fidei, non legis, mortua est fides – Bez skutkov, bez skutkov viery, nie zo zákona, je viera mŕtva.*“



Pelagius v Norimberskej kronike

zdroj: wikimedia commons

Ale jeho komentár k svätému Pavlovi mlčí o jednom z hlavných bodov katolíckej viery, tzn. k potrebe krstu detí, ktorý predpokladal, že veriaci si už vtedy jasne uvedomovali existenciu dedičného hriechu u detí.

Na psychologické vysvetlenie celého Pelagiovho systému nestačí iba vrátiť sa k ideálu múdrehu človeka, ktorý si vytvoril podľa etických princípov stoicizmu. Musíme tiež vziať do úvahy, že jeho znalosť gréckych autorov v ňom, hoci on sám si to možno nevšimol, vybudovala istú zaujatosť, ktorá sa na prvý pohľad javí ako ospravedlniteľná. Najväčšou chybou, ktorej sa on a zvyšok pelagiánov dopustil bolo, že sa nepodriadili doktrínalným rozhodnutiam Cirkvi. Zatiaľ čo Latinci ako hlavnú charakteristiku dedičného hriechu zdôrazňovali skôr vinu, Gréci (dokonca aj Zlatoústý) kládli väčší dôraz na trest.

Teodor z Mopsuestie zašiel dokonca tak ďaleko, že popieral možnosť pôvodnej viny a následne aj trestnoprávny charakter smrti tela. V tom čase ešte nebola doktrína o kresťanskej milosti všade dobre rozpracovaná a zreteľne hlásaná; na Západe sa často verilo len tolko, že nejaký druh pomoci je k spásu

nevyhnutný a že je Bohom poskytovaný zdarma, pričom povaha tejto pomoci bola len málo pochopená. Na Východe sa na kompenzáciu až príliš rozšíreného fatalizmu až priveľmi trvalo na morálnej sile a slobode vôle a o milosti pomáhajúcej sa hovorilo častejšie ako o milosti zabraňujúcej. Až zásluhou svätého Augustína a Cirkvi sa v sporných otázkach postupne urobilo jasno a podnietilo sa starostlivejšie rozvíjanie dogiem o dedičnom hriechu a milosti.

Pelagius a Caelestius (411 - 415)

Ďalekosiahly vplyv na ďalší rozvoj pelagianizmu malo priateľstvo, ktoré Pelagius v Ríme nadviazal s Caelestiom, právnikom aristokratického pôvodu. Caelestius, rodený eunuch, no obdarený slušným nadaním, získal nadšenie pre askézu a rehoľný život a ako laický mních sa snažil premeniť praktické maximy získané od Pelagia na teoretické princípy, ktoré úspešne šíril v Ríme. Svätý Augustín, obviňuje Pelagia z tajnostkárstva, lži a prefíkanosti, nazýva Caelestia (*De peccat. orig.*) nielen „neuveriteľne výrečným“, ale aj otvoreným, tvrdošijným a slobodným v spoločenskom styku. Aj keď ich tajné alebo otvorené zámery neunikli pozornosti verejnosti, rímske úrady nevenovali týmto priateľom pozornosť.

V roku 410 Alarich vyplienil mesto a títo dvaja opustili ruiny a vydali sa do severnej Afriky. Nepovšimnutí pristáli na pobreží neďaleko Hippa, kde bol biskupom Augustín, lebo ten sa práve venoval urovnávaniu donatistických sporov v afrických diecézach. Neskôr sa s Pelagiom v Kartágu niekoľkokrát stretol, avšak nevstúpil s ním do bližšieho kontaktu. Po krátkom pobyte v severnej Afrike Pelagius odcestoval do Palestíny, zatiaľ čo Caelestius zostal a pokúsil sa stať presbyterom v Kartágu. Tento plán zmaril diakon Paulinus z Milána, ktorý biskupovi Aureliovi poslal list, v ktorom vymenoval šesť Caelestiových téz – možno doslovných výňatkov z jeho strateného diela *Contra traducem peccati* – označených za kacírské:

1. Aj keby Adam nezhrešil, zomrel by.
2. Adamov hriech ublížil iba jemu samému, nie ľudskému pokoleniu.
3. Narodené deti sú v rovnakom stave ako Adam pred jeho pádom.
4. Celé ľudské pokolenie nezomiera Adamovým hriechom alebo smrťou, ani nevstane Kristovým zmŕtvychvstaním.
5. (Mojžišov zákon) je rovnako dobrou cestou do Neba ako Evanjelium.
6. Aj pred príchodom Krista boli ľudia, ktorí boli bez hriechu.

Kvôli týmto doktrínam, ktoré jasne obsahujú kvintesenciu pelagianizmu, bol Caelestius predvolaný pred synodu v Kartágu (411); ale odmietol ich odvolať a tvrdil, že dedičstvo Adamovho hriechu je otvorenou otázkou, a preto jeho popretie nie je herézou. V dôsledku toho bol nepripustený k vysviacke, a jeho šesť téz bolo odsúdených. Vyhlásil svoj úmysel odvolať sa k pápežovi v Ríme, ale odišiel do Efezu v Malej Ázii, kde bol vysvätený za kňaza.

Medzitým pelagiánske myšlienky zasiahli široké okolie, najmä okolie Kartága, takže Augustín a ďalší biskupi boli nútení rázne zakročiť. Na popud svojho priateľa Marcellina, ktorý „*denne trpel tie najotravnejšie debaty s blúdiacimi bratmi*“, napísal svätý Augustín v roku 412 slávne *De peccatorum meritis et remissione libri III* a *De spiritu et litera*, v ktorých pozitívne potvrdil existenciu dedičného hriechu, nevyhnutnosť krstu detí, nemožnosť života bez hriechu a potrebu vnútornej (*spiritus*) milosti v protiklade k vonkajšej (*litera*) milosti zákona. Keď v roku 414 prišli zo Sicílie znepokojujúce zvesti a Augustín dostal tzv. „*Definitiones Caelestii*“ (údajne od Caelestia), reagoval knihou *De perfectione justitiae hominis*, v

ktorej opäť zbúral ilúziu o možnosti úplnej slobody od hriechu. Z lásky k blíždym a aby účinnejšie získal naspäť blúdiacich, Augustín nespomenul autorov herézy menovite.

Pelagius, ktorý sa zdržiaval v Palestíne, nezaháľal; vznešenej rímskej panne menom Demetrias, ktorá pri Alarichovom príchode utiekla do Kartága, napísal list, ktorý sa dodnes zachoval, v ktorom opäť vysvetľoval svoje stoické princípy neobmedzenej energie prírody. V roku 415 dnes stratené dielo *De natura*, v ktorom sa pokúšal dokázať svoju doktrínu z autorít, pričom sa odvolával nielen na Hilaria a Ambróza, ale aj na staršie diela Hieronyma a Augustína – obaja boli ešte nažive. Augustín odpovedal hneď (415) rozpravou *De natura et gratia*.



Sv. Augustín na obraze Philippa de Champaigne

zdroj: wikimedia commons

Hieronym, ktorému Augustínov žiak Orosius, španielsky kňaz, osobne vysvetľoval nebezpečenstvo novej herézy a ktorého rozčuľovala tvrdosť, s akou Pelagius kritizoval jeho komentár k Listu Efezanom, pochopil, že dozrel čas zapojiť sa do boja. Urobil tak listom Ktésifonovi a pôvabným *Dialogus contra Pelagianos*. Pomáhal mu Orosius, ktorý v Jeruzaleme obvinil Pelagia z herézy. Jeruzalemský biskup Ján však Pelagia „vrúčne miloval“ (referuje sv. Augustín,) a v tom čase ho mal za svojho hosťa. V júli 415 zvolal diecéznu radu, aby vyšetril Orosiovu žalobu. Proces bol komplikovaný, lebo Orosius nehovoril grécky a mal biedneho tlmočníka, kým Pelagius sa celkom dobre vedel brániť v gréčtine.

Podľa Orosiovej osobnej správy (napísanej na konci roku 415 – *Liber apolog. contra Pelagium*) sa sporné strany napokon dohodli, že ponechajú konečný rozsudok o všetkých otázkach na Latincov, keďže Pelagius aj jeho protivníci boli Latinci a dovoľávali sa rozhodnutia Inocenta I. Dovtedy mali mlčať.

V tom istom roku galskí biskupi, Heros z Arles a Lazarus z Aix, ktorí sa po porážke uzurpátora Konštantína (411) vzdali svojich biskupstiev a odišli do Palestíny, predložili vec biskupovi Eulogiovi z Cézarey. Tento predvolal Pelagia v decembri 415 pred synodu štrnástich biskupov, ktorá sa konala v Diospolise, starovekej Lydde. Ale šťastie mu opäť prialo. O procese nás skvelo informuje sv. Augustín v *De gestis Pelagii*, ktoré napísal v roku 417 podľa aktov synody. Pelagius poslúchol výzvu, ale hlavní žalobcovia, Heros a Lazarus, sa nedostavili, pretože jednému z nich v tom zabránil zlý zdravotný stav.

A keďže aj Orosius, vysmievaný a prenasledovaný biskupom Jánom Jeruzalemským, odišiel, nestál proti nemu žiaden žalobca, zatiaľ čo sám mal šikovného obhajcu, v diakonovi Anianovi z Celedy. Pelagius sa bránil citáciami z listov od rozličných biskupov, ktoré mal a dal sa vysvetľovať svoju tézu. Z obvinenia, že možnosť bezhriешného života podmieňuje výhradne slobodnou vôľou sa oslobodil tým, že podtrhol Božiu pomoc (*adjutorium Dei*), hoci tým nemyslel nič iné, než milosť stvorenia (*gratia creationis*). Z iných obvinení sa tiež obratne vykrútil a tak nezostávalo synode nič iné, len obžalovaného prepustiť a vyhlásiť ho za hodného spoločenstva s Cirkvou.

Pokračovanie a koniec sporu (415 - 418)

Pelagiovo oslobodenie vyvolalo vzrušenie a znepokojenie v severnej Afrike, kam sa v roku 416 odobral Orosius s listami od Herosa a Lazara. Bolo potrebné urobiť niečo rozhodujúce. Na jeseň roku 416 sa 67 biskupov z prokonzulárnej Afriky zišlo na synode v Kartágu, ktorej predsedal Aurelius, a päťdesiatdeväť biskupov cirkevnej provincie Numídia, kam patrili aj Augustín, sa zišlo na sv. synode v Mileve. Na oboch miestach boli náuky Pelagia a Caelestia opäť odmietnuté ako odporujúce katolíckej viere.

Aby si však zabezpečili pre svoje rozhodnutia „autoritu Apoštolského stolca“, obe synody napísali Inocentovi I. žiadosť o potvrdenie. A aby naňho ešte viac zapôsobila vážnosť situácie, piati biskupi (Augustín, Aurelius, Alypius, Evodius a Possidius) mu zaslali spoločný list, v ktorom podrobne opísali náuku o dedičnom hriechu, krste detí a kresťanskej milosti. V troch samostatných listoch z 27. januára 417 pápež odpovedal na synodálne listy z Kartága a Mileve, ako aj na listy piatich biskupov. Vychádzajúc zo zásady, že uznesenia provinčných synod nemajú záväznú platnosť, kým ich nepotvrdí najvyššia autorita Apoštolského stolca, pápež rozvinul katolícke učenie o dedičnom hriechu a milosti a vylúčil Pelagia a Caelestia, o ktorých sa uvádzalo, že odmietajú tieto doktríny, zo spoločenstva s Cirkvou, kým neprídu k rozumu (*donec resipiscant*).

V Afrike, kde bolo rozhodnutie prijaté s nepredstieranou radosťou, sa teraz celý spor považoval za uzavretý a Augustín 23. septembra 417 oznámil z kazateľnice: „*Jam de hac causa duo concilia missa sunt ad Sedem apostolicam, inde etiam rescripta venerunt; causa finita est – Dve synody o tejto záležitosti napísali Apoštolskej stolici; odpovede sa vrátili; otázka je vyriešená.*“ Ale mýlil sa; záležitosť vyriešená nebola.

Inocent I. zomrel 12. marca 417 a jeho nástupcom bol Zosimus, pôvodom Grék. Pred jeho tribunálom bola celá pelagiánska otázka opäť otvorená a prediskutovaná vo všetkých jej smeroch. Príležitosťou k tomu boli výroky, ktoré Pelagius aj Caelestius predložili Rímskemu stolcu, aby sa ospravedlnili. Hoci predchádzajúce rozhodnutia Inocenta I. odstránili všetky pochybnosti o veci samej, otázka zainteresovaných osôb bola nerozhodnutá. Naozaj Pelagius a Caelestius učili tézy odsúdené ako heretické?

Zosimov zmysel pre spravodlivosť mu zakazoval potrestať kohokoľvek exkomunikáciou skôr, ako bol jeho omyl riadne dokázaný. A ak by sa zvažili kroky, ktoré nedávno podnikli dvaja obžalovaní, pochybnosti, ktoré by v tomto bode mohli vzniknúť, neboli úplne neopodstatnené. V roku 416 vydal Pelagius nové, dnes už stratené dielo *De libero arbitrio libri IV*, ktoré sa svojou frazeológiou akoby blížilo augustiniánskej koncepcii milosti a krstu detí, aj keď v zásade neopúšťalo skoršie stanovisko autora. Keď hovoríme o kresťanskej milosti, priznal nielen Božie zjavenie, ale aj akúsi vnútornú milosť, osvietenie mysle (prostredníctvom kázni, čítania Biblie atď.), pričom sa však dodalo, že tá nie je podmienkou osobnej spásy,

ale len na uľahčuje jej dosiahnutie.



Pápeži, Inocent I. a Zosimus

zdroj: wikimedia commons

Čo sa týka krstu nemlúvniat tvrdil, že sa má vykonávať rovnakou formou ako u dospelých, nie preto, aby sa deti očistili od skutočnej prvotnej viny, ale aby sa im zabezpečil vstup do „Božieho kráľovstva“. Myslel si, že nepokrstené deti budú po smrti vylúčené z „Božieho kráľovstva“, ale nie z „večného života“. Toto dielo spolu s dodnes zachovaným vyznaním viery, ktoré svedčí o jeho detskej poslušnosti, poslal Pelagius do Ríma a zároveň pokorne prosil, aby náhodné nepresnosti napravil ten, kto „drží vieru a sedí na Petrovom tróne“. To všetko bolo adresované ešte Inocentovi I., o ktorého smrti Pelagius nepočul. Aj Caelestius, ktorý sa presťahoval z Efezu do Konštantínopolu a bol odtiaľ vyhnaný antipelagiánskym biskupom Atticom, podnikol aktívne kroky k svojej vlastnej rehabilitácii. V roku 417 išiel osobne do Ríma a položil k nohám Zosima podrobné vyznanie viery, v ktorom potvrdil svoju vieru vo všetky náuky, „od Trojjediného Boha až po vzkriesenie mŕtvych“.

Zosimus bol s týmto spokojný a poslal dva rôzne listy africkým biskupom, v ktorých uviedol, že v Caelestiovom prípade biskupi Heros a Lazarus postupovali bez náležitej obozretnosti a že aj Pelagius, ako dokázalo jeho nedávne vyznanie viery, neodbočil od katolíckej pravdy. Pokiaľ ide o Caelestia, ktorý bol vtedy v Ríme, pápež poveril Afričanov, aby buď prehodnotili svoj predchádzajúci rozsudok, alebo aby ho do dvoch mesiacov v jeho vlastnej (pápežovej) prítomnosti odsúdili z herézy. Pápežský rozkaz zasiahol Afriku ako bomba.

Vo veľkom zhone bola v novembri 417 zvolaná synoda do Kartága a písali Zosimovi a naliehavo ho prosili, aby neodvolával rozsudok, ktorý jeho predchodca Inocent I. vyriekol proti Pelagiovi a Caelestiovi, kým obaja nepriznajú nevyhnutnosť vnútornej milosti ku všetkým spásonosným myšlienkam, slovám a skutkom. Zosimus sa zháčil. Reskriptom z 21. marca 418 ich uistil, že sa ešte nevyjadril definitívne, ale že posla do Afriky všetky dokumenty týkajúce sa pelagianizmu, aby pripravil pôdu pre nové spoločné vyšetrovanie. Na základe pápežského príkazu sa 1. mája 418 za prítomnosti 200 biskupov konal slávnostný Kartáginský koncil, ktorý opäť označil pelagianizmus za herézu v ôsmich (alebo deviatich) kánonoch (Denzinger, „*Enchir.*“, 10. vydanie, 1908, 101–8). Vzhľadom na ich dôležitosť si ich zopakujme:

1. Smrť neprišla k Adamovi z fyzickej nutnosti, ale skrze hriech.
2. Novonarodené deti musia byť pokrstené kvôli dedičnému hriechu.
3. Ospravedlňujúca milosť neslúži len na odpustenie minulých hriechov, ale tiež pomáha vyhnúť sa budúcim hriechom.
4. Kristova milosť nielenže odhaľuje poznanie Božích prikázaní, ale dáva aj silu chcieť ich a vykonávať ich.
5. Bez Božej milosti je nielen ťažšie, ale aj absolútne nemožné konať dobré skutky.
6. Nie z pokory, ale v pravde sa musíme priznať, že sme hriešnici.
7. Svätí mienia v modlitbe Otče náš veršom „Odpusť nám naše viny“ nielen iných, ale aj seba.

8. Svätí vyslovujú tú istú prosbu nie z obyčajnej pokory, ale z pravdovravnosti.

Niektoré kódexy obsahujú deviaty kánon (Denzinger, loc. cit., pozn. 3): Deti zomierajúce bez krstu nejdu na nejaké „stredné miesto“ (*medius locus*), medzi Nebom a Peklom, lebo neprijatie krstu vylučuje aj z kráľovstva nebeského (videnie Boha) aj z večného života (večná blaženosť). Tieto jasne formulované kánony, ktoré sa (okrem posledného menovaného) neskôr stali článkami viery záväznými pre všeobecnú Cirkev, dali pelagianizmu smrteľnú ranu.

Medzitým, na naliehanie Afričanov (pravdepodobne prostredníctvom istého Valeriana, ktorý mal v Ravenne vplyvné postavenie ako *comes*), sa do sporu zapojila aj svetská moc, cisár Honorius, reskriptom z 30. apríla 418 z Raveny, vyhnal všetkých pelagiánov z italských miest. Či sa Caelestius vyhol pojednávaniu pred Zosimom, ku ktorému bol povolaný, útekem z Ríma, alebo bol obeťou cisárskeho dekrétu o vyhnanstve, nemožno povedať.

Čo sa týka jeho neskoršieho života, vieme, že v roku 421 opäť pobýval v Ríme alebo v jeho okolí, ale druhýkrát bol poslaný do vyhnanstva cisárskym reskriptom. V roku 425 bola jeho žiadosť o audienciu u Celestína I. zodpovedaná tretím vyhnanstvom. Potom hľadal útočisko na Východe. Pelagius nebol adresátom cisárskeho dekrétu o vyhnanstve, lebo vtedy nežil v Itálii a vieme, že ešte v lete 418 sa kontaktoval s Pinianom a jeho manželkou Melaniou, ktorí žili v Palestíne a to je posledná informácia, ktorú o ňom máme; zomrel pravdepodobne tam.

Po prijatí aktov Kartáginského koncilu poslal Zosimus všetkým biskupom sveta svoju slávnu *Epistola tractoria* (418), z ktorej sa k nám, žiaľ, dostali len zlomky. Táto pápežská encyklika, obširny dokument, podáva drobnú správu o celej „causa Caelestii et Pelagii“, z ktorých diel hojne cituje, a kategoricky požaduje odsúdenie pelagianizmu ako herézy. Tvrdenie, že každý biskup sveta bol povinný potvrdiť tento obežník vlastným podpisom, sa nedá dokázať, pravdepodobnejšie je, že biskupi boli povinní odovzdať Rímu písomné vyrozumenie, či sa danému výroku podrobujú; ak biskup odmietol podpísať, bol zosadený z úradu a vykázaný.

Druhý a prísnejší reskript, vydaný cisárom 9. júna 419 a adresovaný biskupovi Auréliovi z Kartága (P.L., XLV, 1731), dal tomuto opatreniu dodatočnú silu. Augustínov triumf bol dokonaný. V roku 418, opisujúc celý spor pokiaľ možno vyvážene, napísal proti hereziarchom svoje posledné veľké dielo *De gratia Christi et de peccato originali*.

Julián z Eclana (419 - 428)

Prostredníctvom ráznych opatrení prijatých v roku 418 bol pelagianizmus skutočne odsúdený, ale nie rozdrvený. Medzi osemnástimi italskými biskupmi, ktorí boli vyhnaní, lebo nepodpísali pápežský dekrét, bol Julián, biskup z Eclana, teraz opusteného mesta v Apúlii, kto prvý protestoval proti „*Tractoria*“ pápeža Zosima. Vysoko vzdelaný a zručný vo filozofii a dialektike sa ujal vedenia pelagiánov. Ale bojovať za pelagianizmus znamenalo bojovať proti Augustínovi. Literárny spor sa okamžite rozhorel. Bol to pravdepodobne sám Julián, kto obžaloval svätého Augustína ako *damnator nuptiarum* – popierača-zavrhovára manželstva – vplyvnému Valeriánovi z Raveny, šľachticovi, ktorý bol veľmi šťastne ženatý.

Julián snáď argumentoval Augustínovou manichejskou minulosťou. Aby Augustín obvinenie vyvrátil, napísal začiatkom roku 419 obhajobu *De nuptiis et concupiscentia libri II* a adresoval ju Valeriánovi.

Hneď nato (419 alebo 420) Julián publikoval odpoveď, ktorá útočila na prvú knihu Augustínovej práce a niesla názov *Libri IV ad Turbantium*. Augustín to však vyvrátil vo svojej slávnej odpovedi, napísanej v roku 421 alebo 422, *Contra Iulianum libri VI*. Keď sa mu do rúk dostali dva pelagiánske obežníky napísané Juliánom a bičujúce „manichejské názory“ antipelagiánov, energicky na nich zaútočil (420 alebo 421) v diele venovanom Bonifácovi I. *Contra duas epistolas Pelagianorum libri IV*. Keď bol Julián vyhnaný z Ríma, našiel (najneskôr v roku 421) útočisko v Kilíkii u Theodora z Mopsuestie. Tu využil svoj voľný čas k vypracovaniu rozsiahleho diela *Libri VIII ad Florum*, ktoré bolo celé venované vyvráteniu druhej knihy Augustínovej o manželstve. K sv. Augustínovi sa dostala až v roku 427. Jeho odpoveď, ktorá cituje Juliánovu argumentáciu vetu za vetou a vyvracia ju, bola dokončená až po šiestu knihu a je známa ako *Opus imperfectum contra Iulianum*.

Obsiahly opis pelagianizmu poskytol Augustín v roku 428 v poslednej kapitole svojho diela *De haeresibus*. Augustínove posledné spisy publikované pred jeho smrťou (430) už neboli namierené proti pelagianizmu, ale proti semipelagianizmu.



Nestorius, konštantínopolský patriarcha

zdroj: wikimedia commons

Po smrti Theodora z Mopsuestie (428) Julián z Eclana opustil Kilíkiu a v roku 429 sa s ním nečakane stretávajú v spoločnosti exulantských biskupov Flora, Orontia a Fabia na dvore konštantínopolského patriarchu Nestoria (budúceho arciberetika), ktorý utečencov ochotne podporoval. Aj Caelestius sa tu objavil ako chránenec patriarchu; toto je jeho posledná stopa v dejinách. Ale vyhnaní biskupi dlho nepožívali Nestoriovu ochranu.

Keď sa Marius Mercator, laik a priateľ svätého Augustína, ktorý bol vtedy prítomný v Konštantínopole, dopyčoval o machináciách pelagiánov v cisárskom meste, napísal koncom roku 429 svoje *Commonitorium super nomine Caelestii*, kde odhalil hanebný život a kacírsky charakter Nestoriových chránencov. Výsledkom bolo, že cisár Theodosius II. nariadil ich vyhnanie v roku 430. Keď ekumenický koncil v Efeze (431) zopakoval odsúdenie vyslovené Západom, pelagianizmus bol rozdrvený aj na Východe. Podľa dôveryhodnej správy Prospera z Akvitánie sa Julián z Eclana, predstierajúci pokánie, pokúsil získať späť

svoje bývalé biskupstvo, plán, ktorý Sixtus III. (432–40) odvážne zhatil. Rok jeho smrti je neistý. Zdá sa, že zomrel v Taliansku medzi rokmi 441 a 445 za vlády Valentiniana III.

Posledné stopy pelagianizmu (429 - 529)

Po Efezskom koncile (431) už pelagianizmus grécku cirkev neznepokojoval, takže grécki historici piateho storočia už ani nespomínajú spory, ani mená hereziarchov. Heréza však na Západe upadala a vymierala veľmi pomaly. Hlavnými centrami boli Galia a Británia. O Galii vieme, že synoda, ktorá sa konala pravdepodobne v Troyes v roku 429, bola prinútená podniknúť kroky proti pelagiánom. Poslala tiež biskupov Germana z Auxerre a Lupa z Troyes do Británie, aby bojovali proti rozšírenej heréze, ktorej sa dostalo silnej podpory od dvoch Pelagiových žiakov, Agricoly a Fastidiua. Takmer o storočie neskôr bol Wales centrom pelagiánskych intríg. Svätý arcibiskup Dávid z Menevie sa v roku 519 zúčastnil synody v Brefy, ktorá nasmerovala svoje útoky proti tam sídliaim pelagiánom, a po tom, čo sa stal prímasom v Cambrii, sám proti nim zvolal synodu.

V Írsku sa dlho potom používal aj Pelagiov *Komentár k sv. Pavlovi*“, bližšie opísaný vyššie, ako dokazujú mnohé írské citácie z neho. Dokonca aj v Taliansku možno nájsť stopy, nielen v diecéze Aquileia, ale aj v strednom Taliansku; lebo tzv. *Liber Praedestinatus*, napísaný okolo roku 440 možno v samotnom Ríme, nenesie ani tak pečať semipelagianizmu, ako skôr pravého pelagianizmu. Pelagianizmus dodýchal na Západe až na Druhej synode v Oranžskom (529), hoci tento koncil smeroval svoje rozhodnutia predovšetkým proti semipelagianizmu.

Sú tradiční katolíci, na ktorých hlavu sa okrem rigidnosti, neláskavosti, neposlušnosti znášajú od vládnuceho episkopátu najvyberanejšie obvinenia aj pelagiáni? Ak si zoberieme šesť Caelestiových téz, ako boli vymenované vyššie, ktorej sa títo katolíci držia? Veria vari, že Adam by zomrel aj keby nezhrešil? Sotva, toto je avantgardný názor, ktorý snáď môžu podpísať tí, ktorí neveria v stvorenie, ale v evolučný vznik človeka. V každom prípade nikdy žiaden tradičný katolík, akejkolvek observancie, toto neučil a nevyznával.

To, že Adamov hriech ublížil iba Adamovi, ale nie ľudskému pokoleniu, to je vec, ktorú, ak aj nie v teoretickej rovine, tak prinajmenšom prakticky, vyznávajú mnohí progresívni kresťania. Preto odkladajú krst detí a neveria, žeby smrť nepokrsteného snáď nejako mohla prekaziť jeho spásu. S tým súvisí aj tretí bod, kedy sa narodené deti považujú za nevinné a čisté a hodné večnej spásy. Preto sa, ako som už spomenul, pokrokoví katolíci nestresujú s rýchlym krstom a tiež sa preto verejne medzi teológmi moderného zamerania popiera *Limbo puerorum*, teda miesto v Pekle, kde skončia duše tých, ktorým nebol sňatý dedičný hriech.

Tvrdenie, že Mojžišov zákon je rovnako dobrou cestou do Neba, ako Evanjelium si v pokoncilovej Cirkvi vybudovalo pevné postavenie, verejne ho proklamovali Ján Pavol II., Benedikt XVI. i František. Preto sa plošne upustilo od misií k židom a pokus o obrátenie žida na katolícku vieru je chápaný ako odporný prozelytizmus.

Vyznávajú tieto názory tradiční katolíci (vari ich vyčítali z tridentských katechizmov?) alebo ich skôr počúvame z úst moderných, progresívnych teológov a hierarchov, ktorí sa nerozpakujú učiť ich verejne? Kto má teda bližšie k pelagiánom?

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/herezy-a-bludy-i-cast-pelagianizmus/>

